

## Διαφορετικότητα Στα Ελληνικά Σχολεία: Θεωρία Και Πράξη

Καθ. Άννα Τριανταφυλλίδου,

European University Institute, Florence

Αντιμέτωπα με την εθνική και πολιτισμική διαφορετικότητα, τα σχολεία μπορούν είτε να μεταμορφωθούν σε χώρους ένταξης και ενσωμάτωσης παιδιών από μειονοτικές και μεταναστευτικές ομάδες, είτε να λειτουργήσουν προς την αντίθετη κατεύθυνση, προπαγανδίζοντας- άμεσα ή έμμεσα- προκαταλήψεις και στερεότυπα, αντιλήψεις περί ανωτερότητας και διακρίσεων, ή ακόμα και σύγκρουσης μεταξύ πολιτισμών.

Η πρόκληση για τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες σήμερα, λοιπόν, και πιο συγκεκριμένα για τις 'νέες' χώρες φιλοξενίας, όπως η Ελλάδα, είναι να δημιουργήσουν εκπαιδευτικές ευκαιρίες για την κοινωνική και προσωπική ανάπτυξη όλων των μαθητών, ανεξάρτητα από ποιά ομάδα, πλειοψηφική ή μειονοτική, προέρχονται.

### Πόσα Παιδιά Μεταναστών Φοιτούν Σε Ελληνικά Σχολεία?

Το συνολικό ποσοστό των 'ξένων' ή παλλиноστούντων μαθητών στα σχολεία σήμερα αγγίζει το 10%. Παλλиноστούντες θεωρούνται τα παιδιά των επαναπτρισθέντων ομογενών που ήρθαν από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες και πολιτογραφήθηκαν ως Έλληνες και των οποίων η μητρική γλώσσα είναι τα Ρώσικα. Παιδιά μεταναστών θεωρούνται τα παιδιά που δεν έχουν Ελληνική ιθαγένεια και των οποίων η μητρική γλώσσα δεν είναι τα Ελληνικά.

Όσο για τα παιδιά Ρομά, δεν υπάρχει κάποια επίσημη καταγραφή, παρά μόνο στοιχεία από το Υπουργείο Παιδείας για την αστική ζώνη της Αθήνας που δείχνουν πως η παρουσία τους στα δημοτικά και γυμνάσια ποικίλει από 0% έως 12%, με τα πιο υψηλά ποσοστά να συναντώνται στις δυτικές συνοικίες της πρωτεύουσας.

*Ελλάδα, μία "νέα"  
χώρα υποδοχής*

*Το ποσοστό  
"αλλοδαπων" ή  
παλλиноστούντων  
μαθητών στην χώρα  
αγγίζει το 10 %*

**Σχολικός Μεταναστευτικός Πληθυσμός στην Ελλάδα, 2008-2009**

Σχολική Βαθμίδα	Αλλοδαποί Μαθητές	Ομοεθνείς Μαθητές	Σύνολο αλλοδαπών και ομοεθνών μαθητών (ποσοστό)	Σύνολο μαθητών (Ελλήνων, αλλοδαπών και ομοεθνών)
Νηπιαγωγείο	15,447	1,122	12.91	128,319
Δημοτικό	58,332	5,212	11.17	568,797
Γυμνάσιο	28,713	4,327	10.46	315,998
Λύκειο	9,229	2,262	5.45	210, 701
Τεχνικά Σχολεία	8,094	1,824	11.76	84,364
Συνολικά	119,815	14,747	10.29	1,308,179

**Όλα Τα Παιδιά Έχουν Δικαίωμα Στην Εκπαίδευση, Ανεξάρτητα Από Την Ιθαγένεια Ή Το Καθεστώς Παραμονής Τους Στη Χώρα**

Το Ελληνικό νομικό πλαίσιο εγγυάται την πρόσβαση στην σχολική εκπαίδευση για όλους τους ανήλικους που κατοικούν στην Ελλάδα, ηλικίας από 5 έως και 15 χρονών (1 χρόνο νηπιαγωγείο, 6 χρόνια πρωτοβάθμιας (δημοτικό) και 3 χρόνια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο)). Η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για όλους, ανεξάρτητα από το καθεστώς διαμονής (νόμιμο ή παράνομο) των γονιών τους. Σύμφωνα με το άρθρο 40 του νόμου 2910/2001, όλα τα παιδιά που έχουν γεννηθεί από υπηκόους τρίτης χώρας και ζουν στην Ελλάδα έχουν δικαίωμα στην δωρεάν εκπαίδευση. Πράγματι, οι σχολικές διευθύνσεις εγγράφουν αλλοδαπούς μαθητές, ακόμα και αν εκείνοι δεν μπορούν να προσκομίσουν άμεσα όλα τα απαραίτητα έγγραφα, όπως σχολικά πιστοποιητικά ή πιστοποιητικά γέννησης. Το ίδιο ισχύει και για τα παιδιά Ρομά, που μπορεί να μην έχουν πιστοποιητικά κατοικίας από κάποια δημοτική αρχή ή να εγγραφούν σε ηλικία διαφορετική από αυτή που προβλέπει ο νόμος.

**Προβλήματα Ένταξης Και Απόδοσης**

Παρ όλα αυτά, σύμφωνα με έρευνες, η πραγματικότητα που ισχύει μέσα στα σχολεία δεν είναι τόσο ιδανική. Τα παιδιά Ρομά δεν είναι πλήρως, ούτε ισότιμα ενταγμένα. Αντίθετα, εγκαταλείπουν την εκπαιδευτική διαδικασία κατά μέσον όρο σε εξαιρετικά μεγάλα ποσοστά (77% κατά μέσον όρο, αν και υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάλογα με την περιοχή). Όσο για τα παιδιά μεταναστών, είναι μεν επαρκώς ενταγμένα στα πλαίσια της σχολικής ζωής, ωστόσο η απόδοσή τους είναι λιγότερο καλή από αυτή των Ελλήνων συμμαθητών τους και επίσης εγκαταλείπουν και αυτά νωρίτερα το σχολείο.

*Σύμφωνα με το άρθρο 40 του νόμου 2910/2001 όλα τα παιδιά που έχουν γεννηθεί από υπηκόους τρίτης χώρας και ζουν στην Ελλάδα έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση*

*Ωστόσο, τα παιδιά Ρομά δεν είναι πλήρως, ούτε ισότιμα ενταγμένα/ Η απόδοση των παιδιών μεταναστών είναι λιγότερο καλή από αυτή των συμμαθητών τους*

## Στοιχεία και Ανάλυση (Βασικά Ευρήματα)

### Μελέτη Περίπτωσης Ι: Επιλογή-Διαχωρισμός στα Σχολεία

#### Διαχωρίζονται Τα Παιδιά Μεταναστών Και Τα Παιδιά Ρομά Από Τα Υπόλοιπα Παιδιά;

Ο διαχωρισμός και οι διακρίσεις εις βάρος παιδιών από μεταναστευτικές ή μειονοτικές ομάδες είναι πρακτικές παράνομες και αντισυνταγματικές, τις οποίες, ωστόσο, συναντάμε έως ένα βαθμό σε ορισμένα σχολεία. Αλλά αυτό που θεωρείται απειλή για τα σχολεία με υψηλά ποσοστά μαθητών Ρομά ή μεταναστών, είναι ο κίνδυνος να μετατραπούν σε σχολεία κατ'αποκλειστικότητα αλλοδαπών μαθητών, καθώς αυτό θα σημαίνει πρακτικά να γίνουν χειρότερα σε ποιότητα σχολεία. Το όλο ζήτημα δηλαδή δεν δείχνει να έχει να κάνει με την απόρριψη, ανοχή ή αποδοχή των μειονοτικών ή μεταναστευτικών ομάδων, αλλά παρουσιάζεται ως θέμα **ποιότητας της εκπαίδευσης** που παρέχει ένα σχολείο και των επιδόσεων των μαθητών που φοιτούν σε αυτό.

#### Γιατί Συμβαίνει Αυτό;

Μια πιο προσεχτική ματιά στα ευρήματά μας, ωστόσο, φανερώνει ότι η όλη συζήτηση για την ποιότητα της σχολικής εκπαίδευσης ουσιαστικά δεν είναι τίποτ άλλο παρά ένας **πολιτικά ορθός λόγος που κρύβει από πίσω του μία ισχυρή εθνική προκατάληψη**, σύμφωνα με την οποία τα παιδιά μεταναστών είναι «χειρότερα» από τα «δικά μας» παιδιά και ως εκ τούτου χαμηλώνουν το επίπεδο της τάξης, ανεξάρτητα από το πόσο καλά μιλιαν την ελληνική γλώσσα. Επιπλέον, το **προσωπύμιο «ταραξίας»** λειτουργεί έμμεσα ως μια πολιτικά ορθή στρατηγική που υποστηρίζει πως τα παιδιά μεταναστών λειτουργούν αρνητικά στο σχολικό περιβάλλον, όχι γιατί είναι «κατώτερα», αλλά επειδή ευθύνονται για την διατάραξη της διδασκαλίας. Ένα ακόμα επιχείρημα που υποστηρίζει τις διακρίσεις ανάμεσα στους μαθητές, είναι ότι εφόσον η ελληνική κοινωνία νοσεί από εθνικές προκαταλήψεις και τα παιδιά διαφορετικής εθνικής ή φυλετικής καταγωγής πέφτουν ούτως ή άλλως θύματα διακρίσεων, άρα είναι άσκοπο να προσπαθούμε για το αντίθετο μέσα στα σχολεία. Το επιχείρημα αυτό κυρίως απευθύνεται στα παιδιά Ρομά και με καταγωγή από την υπο Σαχάρια Αφρική δεδομένης της «ορατής» διαφορετικότητάς τους.

#### Είναι Αποδεκτή Η Εθνική Διαφορετικότητα Στα Ελληνικά Σχολεία;

Η εθνική διαφορετικότητα γίνεται απλά και μόνο ανεκτή στα Ελληνικά σχολεία. Οι γονείς, τα παιδιά και οι δάσκαλοι που ανήκουν στην πλειοψηφία (δηλαδή, στην ομάδα των γηγενών Ελλήνων πολιτών) υποστηρίζουν ότι τα παιδιά μεταναστών τελικά επιδρούν αρνητικά στην ποιότητα της εκπαίδευσης. Από την άλλη, οι γονείς-μετανάστες έχουν επίγνωση αυτού του στερεότυπου και πολλές φορές και οι ίδιοι παραπονιούνται για το κακό επίπεδο του σχολείου που φοιτούν τα παιδιά τους, όπου όντως συνωστίζονται παιδιά μεναστών, για τα οποία οι δάσκαλοι αδιαφορούν. Οι ίδιοι αισθάνονται ότι γίνονται ανεκτοί, κι όχι αποδεκτοί από την Ελληνική κοινωνία.

*Η πρόκληση για τα σχολεία μοιάζει να είναι όχι να αποδεχτούν ή να απορρίψουν τις μειονοτικές ομάδες, αλλά τί ποιότητα διδασκαλίας παρέχουν*

*Αλλά η συζήτηση για την ποιότητα της εκπαίδευσης είναι ουσιαστικά ένας πολιτικά ορθός λόγος που κρύβει μία ισχυρή εθνική προκατάληψη, ότι τα παιδιά μεταναστών είναι «χειρότερα» από τα δικά μας παιδιά*

*Η εθνική διαφορετικότητα γίνεται ανεκτή κι όχι διαφορετική*

## Στοιχεία και Ανάλυση (Βασικά Ευρήματα)

### Μελέτη Περίπτωσης II:

#### Ενσωμάτωση της Θρησκευτικής Διαφορετικότητας Στην Σχολική Ζωή

#### Πώς Αντιμετωπίζει Σήμερα Το Ελληνικό Σχολείο Την Θρησκευτική Διαφορετικότητα;

- Στα ελληνικά σχολεία παραδίδεται ένα **μάθημα θρησκευτικών** σε κάθε τάξη της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο διδάσκει την Χριστιανική Ορθόδοξη θρησκεία και, αργότερα, την ιστορία και άλλων θρησκειών. Οι γονείς μπορούν να ζητήσουν να εξαιρεθούν τα παιδιά τους από το μάθημα αυτό. Στην περίπτωση αυτή τα παιδιά είναι συνήθως παρόντα ως φυσικές παρουσίες μέσα στην τάξη (καθώς δεν έχουν προβλεφθεί εναλλακτικές δραστηριότητες ή επιβλέποντες καθηγητές για την διάρκεια αυτής της ώρας), αλλά δεν συμμετέχουν στο μάθημα.
- Το ίδιο ισχύει και για την **πρωινή προσευχή**, κατά την διάρκεια της οποίας σύσσωμος ο πληθυσμός του σχολείου συγκεντρώνεται και προσευχεται, ενώ τα παιδιά από μειονοτικές ομάδες μπορούν να σταθούν στην σειρά χωρίς να προσευχηθούν.
- στις σχολικές αίθουσες και στα γραφεία των καθηγητών συνήθως συναντάμε **χριστιανικά σύμβολα** (κρεμασμένους σταυρούς και θρησκευτικές εικόνες), τα οποία, ωστόσο, δεν έχουν αμφισβητηθεί έως τώρα με κάποιον τρόπο, ούτε στα μεσα μαζικής ενημέρωσης, ούτε στα δικαστήρια.
- δεν υπάρχει δυνατότητα ενσωμάτωσης θρησκευτικών εορτών άλλων θρησκειών, ούτε ανταπόκριση σε τυχόν θρησκευτικές ανάγκες παιδιών άλλων θρησκειών.

→ η παρουσία μιας πλειοψηφικής θρησκείας στην Ελληνική σχολική εκπαίδευση είναι ένα γεγονός αδιαμφισβήτητο, που δεν έχει ακόμα αντιμετωπιστεί ως τέτοιο, αν και η όλο και αυξανόμενη ποικιλομορφία του σχολικού πληθυσμού δείχνει πως σύντομα θα έρθει αντιμετώπιση με προκλήσεις.

#### Πώς θα έπρεπε η θρησκευτική διαφορετικότητα να ενσωματωθεί στην σχολική ζωή?

##### Πέντε διαφορετικές απόψεις

- η θρησκεία είναι θέμα ιδιωτικό. Οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να εκφραστούν όπως θέλουν στην ιδιωτική τους ζωή, αλλά όχι και μέσα στο σχολείο, κι άρα δεν έχουν δικαίωμα να διεκδικούν την ενσωμάτωση της θρησκείας τους στην σχολική ζωή (**στοιχειώδης ορισμός ανεκτικότητας**)
- η θρησκεία είναι μεν ιδιωτικό ζήτημα, αλλά οι υπάρχουσες πολιτικές ουσιαστικά επιβάλλουν την κυρίαρχη θρησκεία σε παιδιά που δεν προέρχονται από ένα Χριστιανοορθόδοξο περιβάλλον και, άρα, τα **αναγκάζει να ενσωματωθούν** στην πλειοψηφική θρησκεία, κάτι που είναι σίγουρα αρνητικό.
- **η ανεκτικότητα είναι μία προσωρινή λύση**, κατάλληλη για μία πρώτη φάση όπου τα σχολεία εξοικειώνονται με την διαφορετικότητα και που σταδιακά θα οδηγήσει στην αποδοχή
- η πλειοψηφία και οι θεσμοί που την στηρίζουν πρέπει να παραχωρήσουν κάποιον χώρο για να εκφράζουν οι μειονότητες, ατομικά ή συλλογικά, τις διαφορετικές θρησκευτικές τους προτιμήσεις (**ουδέτερη αποδοχή**)
- οι εκπαιδευτές χρειάζονται να αλλάξουν τον τρόπο διδασκαλίας και κατανόησής τους ώστε να λαμβάνουν υπόψιν τους τις ιδιαίτερες ευαισθησίες και το διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο των παιδιών που προέρχονται από μεταναστευτικές ή μειονοτικές ομάδες (σεβασμός και αναγνώριση της θρησκευτικής διαφορετικότητας).

#### Αδιαμφισβήτητη

#### Κυρίαρχη Θρησκεία

- ✓ **Μάθημα**  
θρησκευτικών της  
πλειοψηφικής  
θρησκείας
- ✓ **Πρωινή**  
**Προσευχή**
- ✓ **Θρησκευτικά**  
**Σύμβολα**
- ✓ **Μη ενσωμάτωση**  
**μειονοτικών**  
**θρησκειών**

→ οι γονείς και οι δάσκαλοι παρουσιάζονται διχασμένοι ως προς το εάν **τελικά η θρησκεία πρέπει να πάψει να αποτελεί μέρος της σχολικής διαδικασίας**

**Είναι αποδεκτή η θρησκευτική διαφορετικότητα στα Ελληνικά σχολεία?**

Ναι μεν οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν εάν θέλουν ή όχι να εξαιρεθούν από το μάθημα της κυρίαρχης θρησκείας, ωστόσο, την ίδια στιγμή, το γενικότερο σχολικό περιβάλλον είναι σε τέτοιο βαθμό διαποτισμένο από την επικρατούσα θρησκεία, που τα παιδιά μεταναστών δεν μπορούν παρά να αφομοιωθούν σε αυτό (και άρα να μην ζητάνε να εξαιρεθούν από το σχετικό μάθημα).

**Δείχνοντας **Ανοχή** Αλλά **Όχι Αποδοχή** Της Εθνικής Και Θρησκευτικής Διαφορετικότητας**

Η επικρατούσα στάση απέναντι στην διαφορετικότητα είναι αυτή της **ανοχής**, που είναι άμεσα συνδεδεμένη με την **αδιαμφισβήτητη αποδοχή της κυρίαρχης θρησκείας, της κυρίαρχης γλώσσας, και εθνικότητας** ως βασικά χαρακτηριστικά της σχολικής ζωής στην χώρα. Υπάρχει γενικά μία σιωπηρή παραδοχή πως **το κράτος ανήκει στην γηγενή πλειοψηφία**, και, άρα οι **μετανάστες δεν είναι νομιμοποιημένα πολιτικά υποκείμενα** που θα μπορούσαν να διεκδικήσουν διαφορετικές πολιτικές σχετικά, λόγου χάρη, με την διδασκαλία της θρησκείας. Αυτό συνάδει με την κυρίαρχη παράδοση που συνοδεύει την εθνική ταυτότητα στην Ελλάδα, ότι δηλαδή στην περίπτωση που ενσωματώνει την διαφορετικότητα, αυτό το κάνει μόνο **σε ατομικό κι όχι σε συλλογικό επίπεδο**.

Το ενδιαφέρον, παρ' όλα αυτά, είναι ότι ενώ κανείς δεν αμφισβητεί την πρωτοκαθεδρία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία και τον διαχωρισμό μεταξύ Ελλήνων και μη Ελλήνων, **η θρησκεία είναι ένα θέμα αρκετά πιο ανοικτό προς διαπραγμάτευση**. Αν και μοιάζει αυτονόητο και νομιμοποιημένο να θεωρείται σε σχολικά πλαίσια ως κυρίαρχη θρησκεία η Χριστιανική Ορθόδοξη, ωστόσο υπάρχει ένας γενικός προβληματισμός σχετικά με το τί είναι θρησκεία, εάν θα πρέπει να ενσωματώνεται στην διδακτέα ύλη και αν αυτό αποτελεί πρόβλημα για παιδιά με διαφορετικά θρησκευόμενα. **Η θρησκευτική διαφορετικότητα δεν αντιμετωπίζεται ακόμα ως πρόβλημα στα πλαίσια του σχολείου στην χώρα**.

Αν και οι **αφομοιωτικού τύπου τάσεις** του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, λοιπόν, δεν αποτελούν έκπληξη για κανέναν, παρ' όλα αυτά από την παρούσα μελέτη προκύπτουν δύο μηνύματα για την χάραξη πολιτικής σχετικά με την ενσωμάτωση των παιδιών μεταναστών και Ρομά στα ελληνικά σχολεία.

**Η στοιχειώδης φιλελεύθερη ανοχή σπανίως είναι ουδέτερη**, αλλά αντίθετα συνοδεύεται από την **σιωπηρή αποδοχή μίας κυρίαρχης θρησκείας και ενός κυρίαρχου πολιτισμού**, που είναι τελικά αυτές που διαμορφώνουν τελικά τις θρησκευτικές και πολιτισμικές παραμέτρους της σχολικής ζωής..

Άρα, **η έλλειψη πολιτικών ή μέτρων που να οδηγούν σε αποδοχή ή σεβασμό** τελικά οδηγεί όχι σε μία υποτιθέμενη φιλελεύθερη ελευθερία επιλογής, αλλά, αντίθετα, σε **πιέσεις για πολιτισμική και θρησκευτική αφομοίωση**.

*Η Ανοχή της Διαφορετικότητας συνδέεται με:*

*-αποδοχή της κυρίαρχης γλώσσας/εθνικότητας/θρησκείας*

*-παραδοχή ότι το κράτος ανήκει στην γηγενή πλειοψηφία*

*-παραδοχή ότι οι μετανάστες δεν είναι νομιμοποιημένα πολιτικά υποκείμενα*



## Κύρια Μηνύματα για Χάραξη Πολιτικής

**1. Η περιθωριοποίηση και δημιουργία αρνητικών στερεοτύπων των παιδιών από μεταναστευτικές ή μειονοτικές ομάδες είναι ένα θέμα που πρέπει να αντιμετωπισθεί.**

➤ Πρέπει να ληφθούν μέτρα που να μην αφορούν αποκλειστικά και μόνο το ζήτημα της μάθησης (δηλαδή την βελτίωση των επιδόσεων τους στο σχολείο και, ειδικά στην περίπτωση των Ρομά, την μείωση των ποσοστών εγκατάλειψης του σχολείου), αλλά επίσης, και πιο επιτακτικά, **το θέμα της αγωγής του πολίτη του συνόλου των μαθητών.**

➤ Πρέπει να δοθεί έμφαση **στην ιδιότητα του πολίτη** και στην διδασκαλία εννοιών όπως **ταυτότητα, διαφορετικότητα, ανεκτικότητα, αποδοχή, σεβασμός της εθνικής και θρησκευτικής διαφορετικότητας**, εθνικές προκαταλήψεις και ρατσισμός.

➤ Πρέπει να επισημανθεί – είτε στα πλαίσια αυτού του μαθήματος είτε στην σύγχρονη ιστορία και στην ιστορία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης – **ο ρόλος που έχει παίξει η μετανάστευση από και προς την Ελλάδα και την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια.**

*Πχ. μία συζήτηση στην τάξη που θα συνέδεε τις ιστορίες που έχουν ακούσει οι μαθητές από γονείς και παππούδες σχετικά με την εμπειρία της αποδημίας παλαιότερα με αυτές των παιδιών, που οι γονείς τους ή τα ίδια μετανάστευσαν προς την Ελλάδα, θα παρείχε μία κοινή βάση πάνω στην οποία τα παιδιά θα μπορούσαν να σκεφτούν τί σημαίνει να ζει κανείς και να πολιτογραφείται ως πολίτης της Ελλάδας σήμερα*

**2. Οι Έλληνες πολίτες και όσοι κατοικούν στην χώρα μοιάζουν έτοιμοι να συζητήσουν και να δεχτούν μικρές αλλαγές στην διδακτέα ύλη, τέτοιες που να αναγνωρίζουν την αυξανόμενη εθνική και θρησκευτική ποικιλομορφία που χαρακτηρίζει πια την Ελληνική κοινωνία.**

*πχ. η εισαγωγή εναλλακτικών επιλογών για το μάθημα των θρησκευτικών, που να έδιναν την επιλογή σε μαθητές με Μουσουλμανικό, άλλο Χριστιανικό ή οποιοδήποτε άλλο ή κανένα θρήσκευμα να διδασχθούν το δόγμα τους ή να παρακολουθήσουν μαθήματα φιλοσοφίας αντί θρησκευτικών, ή, επίσης, η δυνατότητα των γονέων να δικαιολογήσουν την απουσία των παιδιών τους τις μέρες μεγάλων εθνικών ή θρησκευτικών εορτών*

→ **Ο νέος νόμος για την ιθαγένεια** διευκολύνει την **πολιτογράφηση των παιδιών «δεύτερης γενιάς»**, κι έτσι, ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός παιδιών που ως τώρα θεωρούνται «μετανάστες» θα γίνουν σύντομα Έλληνες πολίτες. Είναι ζωτικής σημασίας, άρα, το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα να αναγνωρίσει και να αγκαλιάσει τις εμπειρίες και την συνεισφορά τους, προωθώντας **ένα κοινό πολιτειακό ήθος με βάση τις αρχές του Συντάγματος**, αλλά και αναγνωρίζοντας τις διαφορετικές εθνοτικές ή θρησκευτικές ταυτότητες καταγωγής.

→ Οι μαθητές πρέπει να λαμβάνουν καλύτερα εφόδια για να αντιμετωπίσουν την **πραγματικότητα μίας σχολικής αίθουσας και μίας ολόκληρης κοινωνίας που είναι πλέον πολυπολιτισμική και πολυθρησκευτική.**

## Μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη βασίζεται τόσο σε **βιβλιογραφική έρευνα** όσο και σε **έρευνα πεδίου**.

- **Βιβλιογραφική έρευνα:** συλλογή διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, σχετικών νομικών εγγράφων και εγγράφων πολιτικής (πχ. υπουργικές εγκυκλίου ή αποφάσεις), και της σχετικής ερευνητικής βιβλιογραφίας πάνω στο θέμα της εκπαίδευσης παιδιών μεταναστών και παιδιών Ρομά.
- **Έρευνα πεδίου:** από τον Ιανουάριο έως τον Ιούλιο του 2011- ποιοτικές συνεντεύξεις και ομάδες συζητήσεων με την **συνολική συμμετοχή 76 ατόμων**.

### ➤ 32 ημι δομημένες ποιοτικές συνεντεύξεις:

- 9 με ειδικούς, φορείς χάραξης πολιτικής και τοπικούς πολιτικούς
- 4 με υπαλλήλους του υπουργείου Παιδείας (μεσαίας βαθμίδας)
- 19 με δασκάλους ή διευθυντές, γονείς παιδιών Ρομά, μεταναστών και Ελλήνων πολιτών σε τρία διαφορετικά σχολεία της Αθήνας:
  - ένα σχολείο με υψηλά ποσοστά παιδιών Ρομά σε έναν δήμο στα περίχωρα της Αθήνας που συγκεντρώνει μεγάλους αριθμούς Ρομά και παλιννοστούντων ομογενών
  - ένα σχολείο με υψηλή συγκέντρωση παιδιών μεταναστών σε μία περιοχή του κέντρου της Αθήνας
  - και ένα 'φυσιολογικό' σχολείο, δηλαδή ένα σχολείο με μικρό ποσοστό παιδιών μεταναστών σε μία μεσοαστική γειτονιά της πρωτεύουσας.

### ➤ 8 ομάδες συζήτησης (στις οποίες συνολικά συμμετείχαν 44 άτομα):

- 4 με μετανάστες γονείς, κυρίως Αλβανούς, αλλά και Αλβανούς Ρομά και Ανατολικοευρωπαίους
- 1 με μετανάστες γονείς από διάφορες μικρότερες εθνικές ομάδες (Πακιστανοί, Αιγύπτιοι, Μολδαβοί)
- 1 με καθηγητές γυμνασίου από ένα σχολείο μεσοαστικής γειτονιάς της πόλης
- 1 με γηγενείς μαθητές γυμνασίου στο ίδιο σχολείο
- 1 με παιδιά γυμνασίου που φοιτούν σε ένα ιδιωτικό φροντιστήριο σε μία εργατική γειτονιά της Αθήνας (στα δύο τελευταία σχολεία η παρουσία μεταναστών μαθητών ανέρχεται στα 10-20%)
- 1 με δύο νεαρούς άνδρες και μια νεαρή κοπέλλα με καταγωγή από την υπο Σαχάρια Αφρική (από αυτούς, δύο ήταν δεύτερης γενιάς και ένας πρώτης, ενώ όλοι είχαν φοιτήσει σε ελληνικά σχολεία)

# Project Identity

**Ακρωνύμιο:** **ACCEPT PLURALISM**

**Τίτλος:** **Ανεκτικότητα, Πλουραλισμός και Κοινωνική Συνοχή. Απαντώντας στις προκλήσεις του 21<sup>ου</sup> αιώνα.**

**Σύντομη Περιγραφή:** Το πρόγραμμα **ACCEPT PLURALISM** διερευνά το κατά πόσο η εθνοτική, φυλετική και θρησκευτική ποικιλομορφία γίνεται αποδεκτή στις φιλελεύθερες και λαϊκές δημοκρατίες της Ευρώπης. Οι έννοιες ανεκτικότητα, αποδοχή, σεβασμός και αναγνώριση είναι κεντρικές σε αυτή την μελέτη, που εξετάζει τόσο τις γηγενείς όσο και τις μεταναστευτικές μειονοτικές ομάδες. Συνδυάζοντας συγκριτική, θεωρητική και εμπειρική ανάλυση, το πρόγραμμα μελετά άτομα, συλλογικότητες και πρακτικές για τα οποία ζητείται να ανεχτούμε την διαφορετικότητά τους, αλλά τα οποία δεν πρέπει να γίνονται ανεκτά στην κοινωνία μας, που αποδοκιμάζουμε, αλλά που θα πρέπει να ανεχθούμε στην κοινωνία μας, και για τα οποία ζητείται όχι μόνο να ανεχθούμε, αλλά και να σεβαστούμε την διαφορετικότητά τους.

Ειδικότερα, διερευνούμε πότε και ποιον άνθρωπο ή πρακτική δεν ανεχόμαστε/ ανεχόμαστε/ αποδεχόμαστε σε 14 μέλη- κράτη της ΕΕ και σε μία υπό ένταξη χώρα, για ποιους λόγους γίνεται αυτό και ποια είναι τα επιχειρήματα που προβάλλουν οι διαφορετικοί κοινωνικοί φορείς υπέρ ή κατά της ανοχής/ δυσανεξίας/ σεβασμού συγκεκριμένων μειονοτικών ομάδων ή ατόμων και συγκεκριμένων πρακτικών.

Το πρόγραμμα αναλύει πρακτικές, πολιτικές και θεσμούς και παράγει προτάσεις που απευθύνονται στους υπεύθυνους για χάραξη πολιτικής ώστε οι Ευρωπαϊκές κοινωνίες να σέβονται περισσότερο την πολιτισμική ποικιλομορφία.

**Ιστότοπος:** **[www.accept-pluralism.eu](http://www.accept-pluralism.eu)**

**Διάρκεια:** Μάρτιος 2010-Μάιος 2013 (39 μήνες)

**Τύπος Προγράμματος:** Συνεργατικό πρόγραμμα μικρής και μεσαίας κλίμακας

**Ευρωπαϊκή συμμετοχή:** 2,600,230 Ευρώ, Συμφωνία Χρηματοδότησης αρ. 243837

**Έταιροι:** 19 συνεργάτες (15 χώρες)

**Συντονιστές:** **European University Institute (Robert Schuman Centre for Advanced Studies)**

**Υπεύθυνη προγράμματος:** Καθ. Άννα Τριανταφυλλίδου- Prof. Anna Triandafyllidou

**Επικοινωνία στην Ε.Ε.:** Λουίζα Αναστοπούλου- Ms Louisa Anastopoulou